

AİLE MAHKEMESİ PEDAGOGLARI

Röportajı Yapanlar: Tuğçe Badem-Selda Taner*

1)Boşanma davasında tarafların arasında geçen tartışmalar çocuğu nasıl etkiliyor? Bu bağlamda çocuğun ailesiyle olan ilişkisi nasıl gelişiyor?

Bu durum her şeyden önce çocukları taraf olmaya itiyor. Çocuğun yaşı, cinsiyeti ve tartışmaların şiddeti önemli. Örneğin, ergenlik çağındaki bir kız çocuğu kendinden yaşça daha büyük olan erkeklere, erkek çocukları da sigaraya, uyuşturucu madde kullanımına yönelebiliyor. Yaş azaldıkça çocukların bu duruma verdikleri tepkiler daha benzer. Üç yaşından küçük çocuklarda konuşma bozuklukları ortaya çıkabiliyor, daha önceki kazanımlarını unutabiliyor, gelişimsel bozukluklar yaşanabiliyor. İlköğretim çağındaki çocukların okul durumları etkileniyor.

Boşanma sırasında ve sonrasında, aileyle olan ilişkide çocuğun yaşı, cinsiyeti önemli. Çocuk, birlikte kalmadığı tarafa, onunla daha az görüştüğü için yabancılaşıyor, onu ötekileştiriyor. İki taraf arasında denge kurmaya çalışıyor. Birlikte kalmadığı kişiyle iyi vakit geçirdiğinde diğerinin tavır almasından korkuyor. Olumlu şeyleri olumsuz gibi anlatıyor veya hiç anlatmıyor. Çocuk artık kendi olmamaya, davranışlarını kontrol edememeye, yalan söylemeye, farklı bir kişiliğe bürünmeye başlıyor. Ebeveynlerin tutumları da çok önemli, taraflar çocuklarını birbirlerine karşı araç olarak kullanmamalı.

2)Boşanma davaları sırasında ve sonrasında çocuğun mümkün olduğu kadar az etkiyle kurtulması için ne tür yardımlarınız oluyor?

Öncelikle, yaptığımız iş durum tespiti. Hakimin karar verme sürecinde, durumu en doğru şekilde belirleyip, göstermeye çalışıyoruz. Bir terapi süreci yok, ancak ebeveynlere önerilerimizi sunuyoruz. Gerektiğinde, Çocuk Koruma Merkezlerine, Aile Danışma Merkezlerine yönlendiriyoruz. Örneğin, Ankara için yönlendirebileceğimiz kurumlar: Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Pediatri Bölümü, SHÇEK Aile Danışma Merkezi. Bunlar resmi kurumlar, ücretsiz imkanlar sunuyor. Mahkeme dava sürecinde bunları takip ediyor.

3)Çocukların tanıklık yapmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

11-12 yaş altındaki çocukları hakimler, nadiren dinliyor. Onlarla biz konuşuyoruz. Çocukların tanık olarak dinlenmelerini doğru bulmuyoruz. Çünkü çocuk taraf değil, boşandıktan sonra da onların çocuğu olmaya devam ediyor. Çocuğa tanıklık yaptırmak, onu anne baba arasında seçim yapmaya zorluyor. Tanıklık yaptırmak, çocuğu taraf olmaya itmek, ona “cepheni seç” demektir. Çünkü bu aslında çocuk için sevginin derecesinin sorgulanmasıdır.

* AÜ Hukuk Fakültesi 2011-2012 Öğretim Dönemi Öğrencileri

Hakimlerimiz, çocuğu dinleyecekse, bunu duruşma harici yapıyor. Genel eğilim böyledir. Çocuğun dinlenmesi, okulunu etkilemeyecek şekilde, çocuk ve uzman yalnızken, çocukta en az hasar oluşturacak şekilde yapılır. Mahkemeler çocuklar için pek de iç açıcı bir ortam değil. Çocuk ürkebilir, korkabilir.

4) Velayetin belirlenmesi aşamasında rolünüz nedir ve bu neye göre belirleniyor?

Hakim, bizi 4787 sayılı Kanun'un 5.maddesi çerçevesinde görevlendiriyor. Çocuk için en sağlıklı ortamın hangisi olduğu konusunda bizden yardım istiyor. Biz de bunu belirlerken, çocuğun etrafında olan, ilişki halinde bulunduğu kimselerle görüşüyoruz. Okuluna, dershanesine bile gittiğimiz oluyor. Altını çizerek söylüyorum, bizim işimiz resmi, hakimin önüne en net biçimde koyabilmek. Gelecek için hangi ebeveynin daha iyi olacağı temelinde düşünüyoruz.

5) Çocuğa nafaka bağlanmasında nafaka veren tarafın herhangi bir kötü tutumu olmasa bile, çocuk bundan nasıl etkileniyor ya da nafaka veren tarafın kötü tutumu söz konusu olduğunda çocuk nasıl etkileniyor?

Her ebeveyn, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamakla mükelleftir. Nafaka süreci çocuğun araç olarak kullanıldığı en temel noktalardan biridir. Örneğin, nafaka veren tarafın "ben zaten şu kadar veriyorum, daha fazlasını vermem" ya da yanında kaldığı ebeveynin "bu defa da baban/annen alsın" şeklindeki tutumları ilişkileri zayıflatabiliyor. Çocuğun istediğini almayan tarafa karşı diğer taraf, "bak, almadı, o seni sevmiyor" diyerek karşı tarafı olumsuzlukların sebebi olarak gösteriyor. Taraflar, birbirlerini cezalandırmak için çocuğu araç olarak kullanınca çocuğun düşünceleri farklılaşabiliyor. Burada aslında ebeveynlerin tutumu, bütün bunların çocuğa nasıl ve ne kadar yansıtıldığı önemli.

6) Çocuk, anne ve babasının boşanmasına nasıl bakıyor? Genel kanının aksine, boşanmadan mutlu olan çocuklar var mı?

Çocuk için iki kayıp vardır: ölüm ve anne babanın ayrılması. Boşanma çocuk açısından varlık içinde yokluk çekmek gibidir. Bir insan var, yaşıyor, ancak onun hayatında değil, bundan sonra çocuk yaptığı her şeyde 'bir eksik'tir. Diğer ailelere göre çocuk kendini farklı hissediyor, durumunu çevresinden gizlemek istiyor. Çünkü kendini acınılası ve dışlanılası bir duruma sokmak istemiyor. Bu da zamanla çocuk için sosyal bir dezavantaja dönüşüyor. Çocuk yalnızlaşıyor, çünkü sadece bir ebeveynini değil diğer akrabalarını da kaybediyor. Hatta bazı durumlarda toplumdaki yanlış kanıdan kaynaklı olarak, arkadaşlarını da kaybedebiliyor.

Çocuğun anne babasının boşanmasından mutluluk duyması çok istisnai bir durumdur. Bunun için ancak çocuğun duygusal veya fiziksel şiddete maruz kalması veya şahit olması ve bunun çekilmez bir hal alması gerekir.

7) Tarafların her ikisinin de çocuğu istemediğı durumlarda nasıl bir süreç izlenir? Bu süreçte çocuğun psikolojik durumu nedir?

Nadir de olsa karşımıza çıkan bir durum. Çocuk Koruma Kanunu kapsamında çeşitli tedbirler var, barınma, eğitim, danışma, sağlık tedbirleri gibi... Burada barınma tedbiri devreye girecek. Ebeveynler istemese de çocuğun bunlardan birinin yanında kalması, önemli görülüyorsa anne baba için danışmanlık hizmeti devreye girer. Öncelikle anne babadan biri, çocuğu yanına alması için ikna edilmeye çalışılır. Anne baba hala hayır diyorsa, en yakın akrabalarla görüşülür. Eğer onlar da istemezse, devlet kurumları devreye girer. Bu durumda barınma tedbirinin sağlanacağı tek kurum Aile ve Sosyal Politikalar bünyesindeki SHÇEK'tir.

Böyle bir durumda çocuk hem anne hem de babasını kaybediyor. Düşünün ki, bu çocuk, az önce söylediklerimizin on katı daha fazla etkileniyor. Güven, bir çocuğun dünyaya geldiğinde ilk kazandığı duygudur. Fakat çocuk, bu durumda tüm güvenini kaybediyor. Tabi ki yine çocuğun psikolojik durumu içinde bulunduğu yaşa ve döneme göre değişir.

8)Şiddet gören çocuklara nasıl bir koruma sağlanıyor? Sağlanan bu koruma yeterli mi?

Öncelikle, hakimin, aile içinde şiddete maruz kalan çocukların ebeveynlerini uyarma hakkı, Çocuk Koruma Kanunu kapsamında tedbir alma, 4320 sayılı kanun çerçevesinde uzaklaştırma hakkı var. Bunlar yeterli değilse, çocuğun kısa bir süreliğine evden ayrılmasına karar verilebilir (Çocuk Koruma Kanunu kapsamında barınma tedbiri). Ebeveynlerin aşırı bir ihmal ve istismarı varsa, çocuk aileden alınabilir. Ebeveynlerde sağlık problemi varsa, sağlık tedbirleri uygulanıp tedavi olmaları için hastanelere yönlendirilebilir. Mahkeme bu süreçten raporlar halinde bilgilendirilir.

Aslında bu tedbirlerin hiçbiri yeterli olmayabilir. Çünkü yaşanan olayların çok azı, mahkemeye yansıyor. Çünkü çocuk artık şiddete alışmış olabilir. Örneğin, her gün şiddet görüyorsa, bir tokadı farklı bir olay olarak algılamayabilir, onun için bir yerinin kırılması şiddet oluşturur. Bu durum çocuğun ne kadar şiddet gördüğü ve bunu ne kadar benimsediği ile ilgilidir.

9)Tedbir kararı verilmesi, çocuğu nasıl etkiliyor? Aile bireylerinden birinin evden ayrılması çocuğun bakış açısına göre nasıl bir durum sergiliyor?

Tedbir kararıyla birlikte ebeveynlerden biri evden ayrılıyor. Kötü davranmış olsa da, çocuğun düzeni değişiyor, bozuluyor. Mevcut düzeni bozmak, yetişkinler için bile çok zorken, çocuk için oldukça örseleyici oluyor. İki tarafın problem var ama bu evden ayrılan tarafla çocuk arasında da bir problem olacağı anlamına gelmiyor. Belki de çocuk o kişiyle çok iyi anlaşıyor olabilir. Aslında cezalandırılan çocuk oluyor.

Aleyhine tedbir kararı verilen tarafın çocukla kişisel ilişkisi icra kanalıyla sağlanıyor. Bu da çocuk açısından psikolojik, sosyal bozukluk yaratıyor. Çocuk, ya "hiç görüşmemsem daha iyi" diye düşünüyor ya da diğer lehine tedbir kararı verilen ebeveyne karşı tavır alıyor.

10)Bilindiği üzere, boşanma davalarında zarara en çok uğrayanlar çocuklar oluyor. Mevcut uygulamalar, bu durumu en aza indirmek için yeterli mi? "keşke şöyle yapılıydı" dediğiniz bir konu var mı, önerileriniz nelerdir?

Keşke, dava açılmadan önce, insanların bilgi alabileceği, sorunlarını çözebileceği bir birim olsa ve dava en son aşama olsa. Burada ise ilk aşama. Bazen, küçük müdahalelerle sorunlarını çözebilecek aileler mahkeme sürecinde birbirine düşman oluyor, sorunları büyüyor. Önleyici birimler olmalı, danışmanlık hizmetinden yararlanabileceği merkezler olmalı. Aslında bunlar var ama çok yetersiz. Okullarda rehberlik servisleri, çocukları çok yakından takip edebilecek kadar iyi işlemelidir. Çocuklardaki bu olumsuzluğu fark eden öğretmenler, ailelerin farkındalığını artırabilmeli, okullar işlevsel hale getirilmelidir. Mahkemeler gelinecek ilk yer değil, son yer olmalı. Çünkü dilekçeler verildikten sonra, geri dönüşü çok zor oluyor.

Devlet bu işleri sadece teoride olan, pratikte çok da önemli olmayan kağıt üzerinde kalmış işler olarak görüyor. Görevimiz bile tanımlanmış değil. Sadece Çocuk Koruma Kanunu'nda yapılan birkaç atıf ve 4787 sayılı kanunun 5.maddesiyle yetinilmiş. Görüşme odamız bile yok. Bir hakim için duruşma salonu ne ise, bizim için de görüşme odası odur. Aile mahkemelerinden işlevsel olmaları bekleniyorsa, fiziksel altyapının en iyi şekilde oluşturulması gerekir. Hizmetin en iyi şekilde verilebilmesi için devlet, en iyi koşulları sağlamalıdır.

Ayrıca, hizmet içi eğitimler artırılmalı, uluslararası çalışmalar hakkında bilgilendirme yapılmalıdır. Hakim izin vermeden, lisans üstü eğitim yapamıyoruz. Hakim işimizi aksatmadan yapabileceğimiz kanaatine varırsa ve gerekli görürse izin verebilir. Personelin kendini daha iyi yetiştirebilmesi için uzmanların mesleki formasyonunun daha iyi bir düzeye çıkarılması için bakanlığın insiyatif alması, daha duyarlı olması ve isteyen uzmanların önünün açılması gerekir.

11)Raporlarınız, görüşleriniz hakimler tarafından ne ölçüde dikkate alınıyor?

Raporlarımızın hakimler için hukuki bağlayıcılığı yok. Fakat %95 lik bir oranla hakim kararlarında dikkate alınıyor. Ailenin sosyal olarak tespiti gerekir. Hakim bunu kendisi yapamayacağı için uzman olarak biz yapıyoruz.